

LES ESTEREOTÍPIES COM INDICADORS DE MANCA DE BENESTAR EN ANIMALS DE ZOOLÒGIC

X. MANTECA, M. SALAS

Les estereotípies són un dels indicadors de falta de benestar més utilitzats i no hi ha dubte que són efectivament molt útils. La motivació de les estereotípies és complexa i segurament varia segons el tipus d'estereotípia que es consideri. En general, però, sembla que tant l'estrès com la impossibilitat de dur a terme algunes conductes importants per a l'espècie contribuirien al desenvolupament d'estereotípies.

VALORACIÓ DEL BENESTAR: PRINCIPIS GENERALS

El benestar dels animals pot valorar-se mitjançant l'ús d'indicadors, és a dir, de variables que poden mesurar-se de forma objectiva. Els indicadors de benestar es divideixen en dos grans grups: indicadors de l'ambient i indicadors de l'animal. Els indicadors de l'ambient inclouen, entre d'altres variables, la mida i disseny de les instal·lacions en què es mantenen els animals, la quantitat i qualitat de l'aliment que reben, la temperatura a la qual estan exposats, etc. Els indicadors de l'animal són totes aquelles variables que es mesuren directament en els animals o que s'obtenen a partir dels registres veterinaris, i poden agrupar-se en quatre categories principals:

- Indicadors relacionats amb el comportament dels animals.
- Indicadors relacionats amb l'aspecte dels animals.
- Indicadors fisiològics.
- Indicadors obtinguts a partir dels registres de les institucions zoològiques, com ara l'esperança de vida mitjana, i la prevalença i incidència de malalties.

Un dels indicadors de comportament més utilitzats en animals de zoològic són les estereotípies.

CONCEPTE I TIPUS D'ESTEREOTÍPIES

Les estereotípies s'han definit de dues maneres:

- Conductes repetitives, invariables i sense funció immediata aparent.
- Conductes repetitives causades pels intents repetits d'adaptar-se a l'ambient o per una disfunció del sistema nerviós central.

Ambdues definicions coincideixen en què les estereotípies són conductes repetitives. La segona definició, però, inclou conductes que malgrat ser repetitives no es fan sempre exactament de la mateixa manera. A més, no pressuposa que les estereotípies no tinguin funció; això és particularment rellevant perquè s'ha suggerit que algunes estereotípies podrien facilitar l'adaptació dels animals a un ambient poc adequat.

En el cas dels mamífers s'han descrit, entre d'altres, les següents estereotípies:

- Estereotípies de desplaçament, entre les quals destaca la conducta coneguda en anglès com "pacing" i que consisteix que l'animal es desplaça seguint sempre el mateix recorregut, que repeteix una i altra vegada. De vegades, l'animal realitza un determinat moviment en un punt concret del recorregut.
- Estereotípies orals, que consisteixen, entre d'altres coses, a realitzar moviments repetitius amb la llengua o en mossegar repetidament un determinat objecte.
- Moviments repetitius de tot el cos sense que l'animal es desplaci. En aquesta categoria s'inclouria, per exemple, una estereotípia que mostren en ocasions els primats i que consisteix que l'animal, estant assegut, desplaça el seu cos alternativament cap endavant i cap enrere.
- Conducta d'empolainament excessiva, que pot causar alopecía i dermatitis.

Els carnívors que viuen en zoològics en ocasions desenvolupen estereotípies de desplaçament en les que l'animal es desplaça seguint sempre el mateix recorregut, que repeteix una i altra vegada. Les estereotípies són un dels indicadors més utilitzats per valorar el benestar dels animals de zoològic.

Les estereotípies més freqüents varien segons el grup taxonòmic. Així, les estereotípies més freqüents en els carnívors són les de desplaçament, mentre que els ungulats desenvolupen preferentment estereotípies orals. En qualsevol cas, dins d'un mateix grup taxonòmic pot haver-hi diferències importants entre espècies pel que fa al tipus d'estereotípies que realitzen i a vegades aquestes diferències semblen estar relacionades amb alguns aspectes del comportament normal de cada espècie.

CAUSES DE LES ESTEREOTÍPIES

La motivació de les estereotípies és complexa i segurament varia segons el tipus d'estereotípia que es consideri. En general, però, sembla que tant l'estrès com la impossibilitat de dur a terme algunes conductes importants per a l'espècie contribuirien al desenvolupament d'estereotípies.

Les estereotípies orals dels ungulats salvatges en captivitat semblen estar causades almenys en part per la impossibilitat de mostrar la conducta normal d'exploració i cerca d'aliment. L'acidosi digestiva podria contribuir a l'aparició d'estereotípies orals quan els animals s'alimenten amb una dieta molt rica en pinso i pobra en farratge.

La motivació de les estereotípies de desplaçament dels carnívors no es coneix amb certesa i és molt probable que resulti de la combinació de diversos factors. Alguns estudis suggereixen que la manca d'espai és important, mentre que altres apunten a la impossibilitat de realitzar les conductes normals de l'espècie com a causa principal. Les estereotípies de desplaçament són especialment freqüents en aquelles espècies de carnívors que recorren habitualment distàncies molt grans en condicions naturals.

Al marge dels factors de l'ambient que contribueixen a l'aparició d'estereotípies, hi ha diferències entre els individus d'una mateixa espècie pel que fa a la seva tendència a desenvolupar estereotípies quan es troben en un ambient inadequat. Molt probablement, aquestes diferències individuals es deuen tant a factors genètics com ambientals. En relació als factors ambientals, s'ha suggerit que un ambient estressant en les fases inicials del desenvolupament postnatal de l'animal causaria canvis permanents en el sistema nerviós central, que resultarien en una major predisposició a desenvolupar estereotípies durant la resta de la vida de l'animal. D'altra banda, l'aprenentatge pot estar implicat en l'aparició d'estereotípies. Concretament, la presència d'altres animals que ja han desenvolupat una estereotípia podria en alguns casos augmentar la probabilitat que els individus que encara no mostren estereotípies acabin desenvolupant-les.

LES ESTEREOTÍPIES COM INDICADORS DE FALTA DE BENESTAR

Les estereotípies són un dels indicadors de falta de benestar més utilitzats i no hi ha dubte que són efectivament molt útils. Tot i això, i a fi d'evitar conclusions precipitades sobre el benestar d'un determinat animal, és interessant recordar els següents fets:

- Les estereotípies es poden acabar "fixant" en la conducta de l'animal si aquest les ha realitzat durant un temps prolongat. Això vol dir que s'ha de considerar sempre la possibilitat que l'animal es trobi en un ambient adequat i l'estereotípia sigui l'"herència" d'un ambient anterior que no era adequat.
- Les estereotípies poden aparèixer com a conseqüència d'un procés d'aprenentatge i en aquest cas podrien no ser indicatives d'una falta de benestar, almenys en l'animal que ha "copiat" l'estereotípia.
- Finalment, existeixen diferències entre individus en la seva predisposició a mostrar estereotípies.

REFERÈNCIES

- Broom DM and Johnson KG (1993) Stress and animal welfare. Chapman & Hall, London.
- Mason G J (2003) Captivity effects on wide-ranging carnivores Nature 425: 473-474. 2003.
- Mason G J and Latham N R (2004) Can't stop, won't stop: is stereotypy a reliable animal welfare indicator? Animal Welfare 13: S57-S69. 2004.
- Mason G J (2006) Stereotypic behaviour in captive animals: fundamentals and implications for welfare and beyond EN: Mason G J and Rushen J (Eds.) Stereotypic Animal Behaviour. Fundamentals and Applications to Welfare, 2ª Ed. CAB International, Wallingford.
- Rushen J and Mason G J (2006) A decade-or-more's progress in understanding stereotypic behaviour EN: Mason G J and Rushen J (Eds.) Stereotypic Animal Behaviour. Fundamentals and Applications to Welfare, 2ª Ed. CAB International, Wallingford.